

Usporedna analiza potpora u prihodu na poljoprivrednim gospodarstvima

Sabljić, Antonio

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:890117>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Antonio Sabljic

Preddiplomski sveučilišni studij Agroekonomika

USPOREDNA ANALIZA POTPORA U PRIHODU NA
POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA

Završni rad

Osijek, 2021.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Antonio Sabljic

Preddiplomski sveučilišni studij Agroekonomika

USPOREDNA ANALIZA POTPORA U PRIHODU NA
POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. doc.dr.sc. Ana Crnčan, mentor
2. prof.dr.sc. Ljubica Ranogajec
3. doc.dr.sc. Jelena Kristić

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Završni rad

Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Preddiplomski sveučilišni studij Agroekonomika

Antonio Sabljčić

Usporedna analiza potpora u prihodu na poljoprivrednim gospodarstvima

Sažetak: Prema dostupnim podacima za razdoblje od 2014. do 2018. godine najviše potpora u ukupnom prihodu poljoprivrednih gospodarstva bilježe gospodarstva čija se proizvodnja temelji na govedarstvu, ovčarstvu i mliječnom kozarstvu. Najmanji udio potpora odnosi se na sektor proizvodnje povrća i cvjeća. Najveći udio potpora ukupnom prihodu imaju gospodarstva čija je ekonomska veličina od 50 000€ do 500 000 €. Promatrajući regije, odnosno Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku, udio potpora u ukupnom prihodu je gotovo isti, a neznatna razlika odlazi na stranu Kontinentalne Hrvatske. Udio potpora u ukupnome prihodu ne ovisi o starosti nositelja poljoprivrednog gospodarstva, iako gospodarstva kojima upravljaju mlađi nositelji imaju više iznose potpora.

Ključne riječi: potpore, analiza, prihodi, poljoprivredna gospodarstva, ekonomska veličina

22 stranica, 1 slika, 8 literaturni navoda, 9 tablica

Završni rad je pohranjen u Knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti u Osijeku i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

BSc Thesis

Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

Undergraduate university Agroconomics

Comparative analysis of income support on agricultural holdings

Summary: According to available data for the period from 2014 to 2018, the highest aid in the total income of agricultural holdings is recorded by holdings whose production is based on cattle, sheep and dairy goat breeding. The smallest share of aid relates to the vegetable and flower production sector. The largest share of support for total income is held by economies whose economic size is from € 50,000 to € 500,000. Looking at the regions, Continental and Adriatic Croatia, the share of aid in total revenue is almost the same, and a slight difference goes to the side of Continental Croatia. The share of aid in total income does not depend on the age of the holder of the agricultural holding, although holdings managed by younger holders have higher amounts of aid.

Keywords: subsidies, analysis, revenues, agricultural holdings, economic size

22 Page , 1 image, 8 references, table 9

Final work is archived in Library of Faculty of Agriculture in Osijek and in digital repository of Faculty of Agriculture Osijek

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. MATERIJAL I METODE	2
3. REZULTATI I RASPRAVA.....	3
3.1. FADN-Sustav poljoprivrednih gospodarstava	3
3.2. FADN-Hrvatska	4
3.3. Seleksijski plan uzorkovanja	5
3.4. Rezultati i publikacije.....	7
3.5. Usporedna analiza potpora u ukupnom prihodu poljoprivrednih gospodarstava.....	9
3.6. Glavni tipovi proizvodnje	11
3.7. Ekonomska veličina poljoprivrednih gospodarstava.....	16
3.8. Dob nositelja poljoprivrednih gospodarstava	19
4. ZAKLJUČAK.....	21
5. LITERATURA	22

1. UVOD

U ovom završnom radu uspoređivan je udio potpora u ukupnom prihodu na odabranim poljoprivrednim gospodarstvima.

Tržište poljoprivredno prehrambenih proizvoda obuhvaća proizvode poput industrijskog bilja, vina, ribe, voća, stoke, ratarske proizvodnje. Svi ovi proizvodi su vezani za određena geografska područja odnosno za Kontinentalnom Hrvatsku i Jadransku Hrvatsku, klimatska područja i tlo, te iznimno bitno naglasiti da imaju sezonski karakterDa su vrlo kvarljiva.

Državne potpore mogu se definirati kao oblik intervencija pomoću koje država vrši transfer sredstava u određeni dio gospodarskog sustava ili pojedinačnom subjektu. Potpore zauzimaju značajan udio ukupnim prihodima gospodarstvo kako u Hrvatskoj tako i u drugim zemljama Europske unije.

Poljoprivredni proizvođači u zemljama europske unije u prosjeku čak dvije trećine prihoda stječu u obliku plaćanja kroz poljoprivrednu politiku.

Država intervenira iz 3 glavna razloga a to je iznimno nizak BDP od poljoprivrede, nestabilno tržište cijena poljoprivredno prehrambenih proizvoda te gospodarskih i strateški ciljevi. Unatoč tome poljoprivrednici kao preduvjet smatraju državne potpore i odbacuju alternativne poslovne strategije poput diverzifikacije korištenja novih tehnologija što predstavlja problem.

Također, važno je naglasiti kako je još uvijek zastupljen snažan osjećaj ovisnosti o potporama države i naši poljoprivredni proizvođači ih shvaćaju kao najvažnijem instrumentom osiguranja.

2. MATERIJAL I METODE

Prilikom pisanja završnog rada korištene su metode sinteze, analize i usporedbe s ciljem komparacije utjecaja državnih potpora na ukupan prihod poljoprivrednih gospodarstava.

U radu je korištena literatura iz područja tržišta poljoprivredno prehrambenih proizvoda, kalkulacija, knjigovodstva, publikacije i sva relevantna literatura. Također, korištene su web stranice, a osnova na temelju čega je napravljena usporedna analiza su podaci odabranih poljoprivrednih gospodarstava koji sudjeluju u FADN istraživanju.

3. REZULTATI I RASPRAVA

Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka (engl. Farm Accountancy Data Network - FADN) utemeljen je u EU još 1965., kada su odlukom Vijeća 79/65 uspostavljene pravne osnove za organizaciju sustava.

3.1. FADN-Sustav poljoprivrednih gospodarstava

FADN (Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka) temelji se na godišnjem prikupljanju financijskih, ekonomskih i proizvodnih podataka s poljoprivrednih gospodarstava i koji su klasificirane u skupine prema ekonomskoj veličini, tipu proizvodnje i regionalnoj pripadnosti. Obveza svih članica Europske unije jest da provode godišnje istraživanje o visini dohotka poljoprivrednih gospodarstava prema metodologiji koji određuje FADN. (Fadn.hr-Fadn u EU)

Također, bitno je naglasiti da upravo ona predstavlja instrument Europske komisije koja će vrednovati dohodak poljoprivrednih proizvođača te utvrđivati utjecaj Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije na njihovo poslovanje.

Prikupljanje podataka putem godišnjeg istraživanja koje provodi FADN agencija Mora poštovati sve legislative i metodologije Europske unije za vezu u državama članicama kako bi se utvrdio dohodovni položaj poljoprivrednih gospodarstava i sama učinkovitosti njihove poljoprivredne proizvodnje. Kako bi svi podaci bili reprezentativni mora se osigurati izbor uzoraka poljoprivrednih gospodarstava kojem je pokriveno 90% ukupno korištenih poljoprivrednih površina, 90% uvjetnih grla (UG) stoke i više od 90% vrijednosti poljoprivredne proizvodnje u nekoj članici Europske unije (Fadn.hr).

3.2. FADN-Hrvatska

Uspostava FADN sustava u Republici Hrvatskoj obveza je koja proistječe iz Zakona o poljoprivredi, „Narodne novine“ broj 118/18. Ministarstvo nadležno za poljoprivredu, kao tijelo odgovorno za ustrojavanje, organizaciju i stručnu provedbu FADN sustava, donijelo je Pravilnik o sustavu poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka, „Narodne novine“ broj 70/15 i 06/18 kojim su propisani način i uvjeti provedbe sustava, tijela za uspostavu i nadzor te tijelo nadležno za organizaciju i stručnu provedbu FADN istraživanja. Sukladno Pravilniku, ustrojstvena jedinica Ministarstva poljoprivrede obavlja poslove agencije za vezu (engl. Liaison Agency) te provodi FADN istraživanje na punom uzorku poljoprivrednih gospodarstava o strukturi, proizvodnji, prihodima i rashodima poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj. (Fadn.hr- Fadn u RH)

Sva poljoprivredna gospodarstva sudjeluju u istraživanju dobrovoljno ono se kroz FADN sustav vodi kao komercijalna komercijalno poljoprivredno gospodarstvo koje ostvaruju dohodak kroz poljoprivrednu djelatnost i upravo dobrovoljnim sudjelovanjem daj podatke koji će kasnije služiti za istraživanje. Komercijalna poljoprivredna gospodarstva su zapravo ona gospodarstva koja moraju biti dovoljno velika kako bi osigurali glavnu aktivnost poljoprivrednika i samim time potrebnu razinu prihoda kako bi uspjeli održati vlastitu egzistenciju. Svi podaci su iznimno provjerljivi, objavljuju se samo zbirni podaci koji su prikupljeni na većem broju poljoprivrednih gospodarstava i pojedinim regijama.

Podaci koji su prikupljeni na individualnim poljoprivrednim gospodarstvima su samim time zaštićeni od objavljivanja. Postoje posebni uvjeti pod kojima je dopušteno dati podatke individualnih poljoprivrednih gospodarstava nad kojima je nad kojima je provedeno istraživanje i ono može biti dostupno samo javnim institutima, Visokim učilištima te za potrebe poslovne službene statistike. Sva sredstva koja su potrebna da bi se istraživanje provelo osigurava Republika Hrvatska kroz svoj proračun. U organizaciji i provedbi FADN sustava sudjeluju Ministarstvo nadležno za obavljanje poslova poljoprivrede (Ministarstvo), poljoprivredna gospodarstva u FADN sustavu, Državni zavod za statistiku, Agronomski fakultet u Zagrebu, knjigovodstveni uredi, Nacionalni FADN odbor i druge obrazovne, znanstvene i stručne institucije, upravna tijela i ustanove. U organizaciji i provedbi FADN istraživanja sudjeluju Ministarstvo i Državni zavod za statistiku (Fadn.hr).

3.3. Seleksijski plan uzorkovanja

Kada govorimo seleksijskog planu možemo reći kako on sadržava podatke o statističkim izvorima (struktura poljoprivrednih gospodarstava i popis poljoprivrede) stratifikaciju područja koja se istražuje u skladu s regionalnim jedinicama, razredima ekonomske veličine, tipa proizvodnje u poljoprivredi, broj poljoprivrednih gospodarstava za svaki stratum. Upravo taj reprezentativni uzorak poljoprivrednih gospodarstava utvrđuje se statističko metodom stratifikacije, Odnosno raspoređivanje u poljoprivrednih gospodarstava na stratum (slojeve). Veličina uzorka u Republici Hrvatskoj određena je na temelju istraživanja u strukturi poljoprivrednih gospodarstava koje provodi Državni zavod za statistiku (Fadn.hr).

Trenutni reprezentativni uzorak je na razini od 1.251 poljoprivrednog gospodarstva koji služi kao statistička podloga. Kako bi osigurali podatke potrebno je da se postigne različitost proizvodnje u pojedinim područjima. Upravo iz tog razloga FADN populaciju može se definirati prema tri kriterija: prema ekonomskoj veličini, prema tipu proizvodnje i prema regionalnoj pripadnosti.

Ekonomska veličina poljoprivredno gospodarstvo dobiva se kada pomnožimo koeficijent standardnog prinosa za svaku varijablu zasebno u biljnoj stočarskoj proizvodnji. Koeficijent standardnog prinosa (engl. Standard Output – SO) označava prosječnu novčanu vrijednost bruto proizvodnje pojedinici proizvodnje a računa se za svaki poljoprivredni proizvodi zasebno i za svaku regiju uz prosječnu petogodišnju vrijednost prinosa tijekom referentnog razdoblja. (Fadn.hr-Fadn-Metodologija)

Može se reći kako standardni prinos (engl. Standard Output – SO) označava jediničnu novčanu vrijednost neke proizvodnje koja je izražena u proizvođačkim cijenama koje uključuje prodaju, potrošnju u kućanstvu i na samome gospodarstvu.

Najveća vrijednost nekog proizvoda najčešće ga klasificira kao glavni proizvod dok su svi ostali sekundarni. Upravo standardni prinos isključuje izravna plaćanja te sve ostale poreze.

Tablica 1. Razredi za određivanje ekonomske veličine

Razred	Donja granica	Gornja granica
I.		2 000
II.	2 000	4 000
III.	4 000	8 000
IV.	8 000	15 000
V.	15 000	25 000
VI.	25 000	50 000
VII.	50 000	100 000
VIII.	100 000	250 000
IX.	250 000	500 000
X.	500 000	750 000
XI.	750 000	1 000 000
XII.	1 000 000	1 500 000
XIII.	1 500 000	3 000 000
XIV.	3 000 000	

Izvori: <http://www.fadn.hr/>

SO isključuje izravna plaćanja, porez na dodanu vrijednost i ostale poreze. U biljnoj proizvodnji SO se odnosi na jedan hektar (izuzeća se primjenjuju na gljive, izraženo u novčanoj vrijednosti na 100 m²), a u stočarskoj proizvodnji se odnosi na grlo stoke, 100 kljunova peradi ili pčelinju zajednicu. SO se izražava se u nacionalnoj valuti i u eurima. Trenutno se koriste SO 2013 koeficijenti.

3.4. Rezultati i publikacije

U FADN uzorak za provedbu FADN istraživanja u 2019. godini statističkom metodom odabrano je 1.438 PG-a na području Republike Hrvatske na kojima su podatke prikupljala 63 djelatnika Uprave za stručnu podršku razvoju poljoprivrede i ribarstva Ministarstva poljoprivrede. Podaci su se prikupljali za računovodstvenu 2018. godinu korištenjem elektronske forme FADN on-line upitnika i samo djelomično korištenjem dostupnih knjigovodstvenih evidencija (Fadn.hr).

Rezultati su zbirni prikaz uunaprijed definirane forme koja obuhvaća 9 tematskih tablica, a to su: (Fadn.hr, Fadn-Rezultati)

- uzorak i populacija,
- struktura i prinos,
- proizvodnja,
- troškovi,
- potpore,
- investicijske potpore,
- dohodak,
- bilanca stanja, i
- financijski indikatori.

Svi oni izračunavaju se pomoću ponderirane metode i zajedno čine ukupnu populaciju poljoprivrednih gospodarstava koji se vode kao komercijalna.

Budući da su skupljeni podaci reprezentativni oni se mogu smatrati relevantnima za primjenu na cjelokupnu populaciju komercijalnih poljoprivrednih gospodarstava. Prema anketi koja je provedena 2017. godine može se zaključiti da korišteni podaci pokrivaju 90% korištenih poljoprivrednih površina, 93% uvjetni grla stoke i 92% vrijednosti poljoprivredne proizvodnje (Fadn.hr).

Kada se tumače skupni podaci potrebno je uzeti u obzir širok spektar poljoprivrednih aktivnosti. Svake godine sa FADN uzorka prikuplja se više od 1.000 proizvodnih, ekonomskih i financijskih varijabli, koje se odnose na:

- opće podatke o poljoprivrednom gospodarstvu
- poljoprivredno zemljište u vlasništvu ili najmu
- objekte, trajne nasade, mehanizaciju i opremu
- broj i vrijednost stoke, stočarsku proizvodnju
- biljnu proizvodnju, proizvode prerade i nedovršenu proizvodnja
- ostale dohodovne aktivnosti
- specifične i režijske troškove
- potpore, odštete i ostala prava i
- novčane tijekove, kredite i ostala zaduženja.

3.5. Usporedna analiza potpora u ukupnom prihodu poljoprivrednih gospodarstva

Glavni cilj Zajedničke poljoprivredne politike jest osigurati pravedan i pošten životni standard za cjelokupnu poljoprivrednu zajednicu. Dohodak poljoprivrednih gospodarstava je relativno nestabilan što je bio jedan od razloga za državnu intervenciju na cjelokupnom poljoprivrednom tržištu. U Europi kao odgovor na narušeni odnos uvoza i izvoza poljoprivrednih proizvoda i niske svjetske cijene, počinju su uvoditi izravna plaćanja koja postaju dio zajedničke poljoprivredne politike kako bi se olakšao prijelaz sa tržišnih intervencija na poljoprivrednu politiku s ciljem bolje raspodjele resursa i poboljšanja konkurentnosti (Očić i sur. 2018.).

Od 1999. godine Zajednička poljoprivredna politika svoje financiranje odvija kroz dva stupa. U prvom stupu nalaze se subvencije za pomoći u dohotku poljoprivrednicima, a to su izravna plaćanja koja čine 73% proračuna zajedničke poljoprivredne politike i tržišne mjere koje čine 7% proračuna. Kada se uzme u obzir drugi stup koji čini 20% od ukupnog proračuna i podržava programe ruralnog razvoja koji su djelomično financirani iz izvora Europske unije gdje su kao takvi nužni za nacionalno sufinanciranje od najmanje 50%. Javlja se jako puno kritičara programa koji navode kako se potpore često vežu uz poljoprivredno zemljište i da samim tim pridonose rastu vrijednosti samoga zemljišta na tržištu. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva svoj glavni dohodak ostvaruju od poljoprivredne proizvodnje, a ostali dio iz ne poljoprivrednih djelatnosti.

Izravna plaćanja u velikoj su mjeri usko povezana sa veličinom i tipom nekog poljoprivrednog gospodarstva. Čak 70% izravnih plaćanja odlazi na ratarske kulture. Ratarski tip gospodarstva pa tako i mješovita gospodarstva i govedarstvo su tipovi proizvodnji koji pokazuju najvišu razinu izravnih plaćanja dok ostali tipovi poput povrćarstvo cvjećarstvo i trajnih nasada imaju najnižu razinu izravnih plaćanja. Polovica svih gospodarstava u Europskoj uniji primaju manje od 3000 € izravnih plaćanja zbog male veličine gospodarstvo, a njih 5% prima više od 50 000 €. Kada bi došlo do nedostatka izravnih plaćanja, razlika između velikih i malih gospodarstava znatno bi se povećala, a veliki utjecaj bi takav jedan događaj imao na gospodarstva koja su specijalizirana za ratarske kulture (Očić i sur. 2018.).

Može se zaključiti da što je poljoprivredno gospodarstvo manje to će biti veći učinak izravnih plaćanja na stabilnost dohotka. Iz navedenog proizlazi kako je najveći prosječni dohodak ostvaren od strane gospodarstava u tipu svinjogojstvo i peradarstvo te specijalizirane mliječne industrije. Na profitabilnost određenih stočarskih linija proizvodnji utječu izravna plaćanja. Ukidanje izravnih plaćanja također utječe na zapošljavanje u negativnom smislu, a upravo izravna plaćanja trebaju imati pozitivnu ulogu u razvijanju gospodarstva. Izravna plaćanja su 2013. godine prosječno iznosila 8360 €, a najveći udio u ukupnim prihodima gospodarstva odnosi se na ovčarstvo i kozarstvo (16,9%), ratarstvo (15,5%). Najmanji udio koji je vezan za izravna plaćanja imaju gospodarstva čija se proizvodnja odnosi na vinarstvo, cvječarstvo i povrćarstvo (Očić i sur. 2018).

Zajednička poljoprivredna politika ne može rezultirati apsolutnim povećanjem razine dohotka na nekoj prosječnoj farmi i upravo se struktura veličine razlikuje u državama koje su članice Europske unije. Prosječno poljoprivredno gospodarstvo u Republici Hrvatskoj sa visokih 44% sudjeluje u izravnim plaćanjima u neto prihodu, a najveći udio u neto prihodu ima ratarski tip gospodarstva. U voćarskom sektoru najveći iznos ukupnih potpora u Republici Hrvatskoj dobila su gospodarstva koja se bavi maslinarstvom i ona gospodarstva koji imaju niži iznos doprinosa pokrića i neto prihoda. Može se zaključiti kako su u biljnoj proizvodnji najveće potpore i najveći značaj se pridaje ratarskoj proizvodnji čija vrijednost prodaje iznosi 69%, a najmanja vrijednost prodaje od 4% pridodaje se proizvođačima povrća, cvijeća i ukrasnog bilja. (Očić i sur. 2018).

3.6. Glavni tipovi proizvodnje

Tipologija poljoprivrednih gospodarstava Europske unije jedinstvena je klasifikacija gospodarstava u Europskoj Uniji. Stoga se klasifikacija temelji na skupu izračunatih ekonomskih koeficijenata kao što su regionalni prosjeci, standardnim izlaznim koeficijentima (SOC) i o strukturnim podacima (površina usjeva i broj grla stoke) prikupljenih prema integriranoj statistici farmi (IFS) te u mreži podataka o računovodstvu poljoprivrednih gospodarstava (FADN). Razvrstavanje gospodarstava temelji se na njihovoj vrsti poljoprivrede (TF) i ekonomskoj veličini (ES), utvrđena na temelju SO različitih vrsta poljoprivredne proizvodnje. Također, mogu biti klasificirani prema udjelu u ‘drugim profitnim aktivnostima’ (OGA) holdinga, iako OGA se ne uzima u obzir pri određivanju gore navedenih ES ili TF. Na temelju ove tipologije homogene skupine gospodarstava mogu se okupiti u veće ili manje stupanj agregacije. Strukture i sustavi poljoprivredne proizvodnje u EU vrlo su raznoliki. Da bi bilo lakše analizirati strukturne karakteristike poljoprivrednih gospodarstava i njihove ekonomske rezultate, Eurostat stvorio je odgovarajuću i homogenu klasifikaciju poljoprivrednih gospodarstava prema ekonomskoj veličini i vrsti poljoprivrede. Tipologija poljoprivrednog gospodarstva osmišljena je tako da mogu biti homogene skupine gospodarstava sastavljene u većem ili manjem stupnju agregacije i stanje gospodarstva može biti u usporedbi. Tipologija farmi namijenjena je isključivo klasifikaciji farmi. Ekonomska veličina farmi, nije mjera njihove održivosti niti čak savršena mjera njihove poljoprivredne aktivnosti im diverzifikacije (Committee for the farm accountancy data network, Typology Handbook).

Tablica 2. Udio potpora u ukupnome prihodu i ekonomičnost proizvodnje gledano po tipu proizvodnje za 2014. godinu

<i>Tip gospodarstva</i>	<i>Ukupni prihod</i>	<i>Ukupne potpore, bez invest.</i>	<i>Ukupnio potpora u Ukupnom prihodu %</i>	<i>Ekonomičnost</i>
<i>Tip 1. Ratarstvo</i>	262.756,43	78.517,31	29,88	1,03
<i>Tip 2. Povrcarstvo i cvječarstvo</i>	277.043,15	26.170,88	9,45	1,17
<i>Tip 3. Vinogradarstvo i vinarstvo</i>	249.659,03	9.010,55	3,61	1,89
<i>Tip 4. Vočarstvo i maslinarstvo</i>	142.399,75	13.253,63	9,31	1,09
<i>Tip 5. Mliječno govedarstvo</i>	311.544,74	75.729,94	24,31	1,18
<i>Tip 6. Govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo</i>	197.729,11	65.037,31	32,89	1,13
<i>Tip 7. Svinjogojstvo i peradarstvo</i>	356.976,30	23.283,09	6,52	1,33
<i>Tip 8. Mješovito</i>	146.049,40	38.213,64	26,16	1,03

Izvor: <http://www.fadn.hr/>

Najviše ovisni o potporama u 2014. godini prema zadnjim podacima su Tip 6 (govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo) čiji ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 32,89%, Tip 1. (Ratarstvo) čiji ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 29,88%. Slijedi Tip 8. (Mješovito) čiji ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 26,16%, te Tip 3. (Vinogradarstvo i vinarstvo) koji je najmanje ovisan o potporama čiji ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 3,61 % . Svi tipovi poljoprivrednih gospodarstava posluju iznad granice ekonomičnosti (E=1), ali isključivanjem potpora iz ukupnih prihoda ekonomičnost se smanjuje.

Tablica 3. Udio potpora u ukupnome prihodu i ekonomičnost proizvodnje gledano po tipu proizvodnje za 2015. godinu

<i>Tip gospodarstva</i>	<i>Ukupni prihod</i>	<i>Ukupne potpore, bez invest.</i>	<i>Ukupnio potpora u Ukupnom prihodu %</i>	<i>Ekonomičnost</i>
<i>Tip 1. Ratarstvo</i>	229.067,62	24.294,08	10,61	1,17
<i>Tip 2. Povrčarstvo i cvječarstvo</i>	329.296,38	6.081,80	1,85	1,35
<i>Tip 3. Vinogradarstvo i vinarstvo</i>	194.239,48	5.876,52	3,03	1,56
<i>Tip 4. Voćarstvo i maslinarstvo</i>	151.032,03	8.838,18	5,85	1,26
<i>Tip 5. Mliječno govedarstvo</i>	317.842,85	40.914,19	12,87	1,13
<i>Tip 6. Govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo</i>	253.284,47	53.798,47	21,24	1,11
<i>Tip 7. Svinjogojstvo i peradarstvo</i>	473.621,85	11.212,62	2,37	1,23
<i>Tip 8. Mješovito</i>	158.700,75	14.615,30	9,21	1,14

Izvor: <http://www.fadn.hr/>

Najviše ovisni o potporama u 2015. godini prema zadnjim podacima s FADN-a su Tip 6 (govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo) čiji ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 21,24%. Kod mliječnog govedarstva ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 12,87%. Pri ratarskoj proizvodnji ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 10,61%, a Tip 2 koji se odnosi na povrčarstvo i cvječarstvo najmanje je ovisan o potporama pa ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 1,85%. Svi tipovi poljoprivrednih gospodarstava posluju iznad granice ekonomičnosti ($E=1$), ali isključivanjem potpora iz ukupnih prihoda ekonomičnost smanjuje.

Tablica 4. Udio potpora u ukupnome prihodu i ekonomičnost proizvodnje gledano po tipu proizvodnje za 2016. godinu

<i>Tip gospodarstva</i>	<i>Ukupni prihod</i>	<i>Ukupne potpore, bez invest.</i>	<i>Ukupnio potpora u Ukupnom prihodu %</i>	<i>Ekonomičnost</i>
<i>Tip 1. Ratarstvo</i>	282.003,42	22.942,33	8,14	1,20
<i>Tip 2. Površarstvo i cvjećarstvo</i>	266.704,66	5.813,93	2,18	1,14
<i>Tip 3. Vinogradarstvo i vinarstvo</i>	207.656,95	4.580,84	2,21	1,81
<i>Tip 4. Voćarstvo i maslinarstvo</i>	101.029,41	13.316,12	13,18	0,94
<i>Tip 5. Mliječno govedarstvo</i>	347.267,08	44.212,88	12,73	1,15
<i>Tip 6. Govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo</i>	203.764,83	45.926,45	22,54	1,15
<i>Tip 7. Svinjogojstvo i peradarstvo</i>	355.595,76	10.711,26	3,01	1,35
<i>Tip 8. Mješovito</i>	166.761,78	18.405,81	11,04	1,08

Izvor: <http://www.fadn.hr/>

Najviše ovisni o potporama u 2016. godini je Tip 6 (govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo) čiji ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 22,54%. Nešto malo manje je to kod voćarstva i maslinarstva čiji ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 13,18 % , a zatim slijedi Tip 5 (mliječno govedarstvo) čiji ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 12,73%. Tip 2 (površarstvo i cvjećarstvo) je najmanje ovisan o potporama čiji ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 2,18% . Iz Tablice 5. vidi se da svi tipovi poljoprivrednih gospodarstava posluju iznad granice ekonomičnosti (E=1) osim Tip 4. (Voćarstvo i maslinarstvo) čiji je koeficijent ekonomičnosti svega 0,94.

Tablica 5. Udio potpora u ukupnome prihodu i ekonomičnost proizvodnje gledano po tipu proizvodnje za 2017. godinu

<i>Tip gospodarstva</i>	<i>Ukupni prihod</i>	<i>Ukupne potpore, bez invest.</i>	<i>Ukupnio potpora u Ukupnom prihodu %</i>	<i>Ekonomičnost</i>
<i>Tip 1. Ratarstvo</i>	244.920,02	49.450,07	20,19	1,19
<i>Tip 2. Povrcarstvo i cvjećarstvo</i>	286.433,55	7.408,40	2,59	1,24
<i>Tip 3. Vinogradarstvo i vinarstvo</i>	220.257,38	16.583,68	7,53	1,71
<i>Tip 4. Voćarstvo i maslinarstvo</i>	122.930,12	60.370,90	49,11	1,06
<i>Tip 5. Mliječno govedarstvo</i>	369.410,71	75.384,21	20,41	1,18
<i>Tip 6. Govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo</i>	213.096,39	68.844,50	32,31	1,17
<i>Tip 7. Svinjogojstvo i peradarstvo</i>	355.347,19	18.746,61	5,28	1,22
<i>Tip 8. Mješovito</i>	170.400,90	30.886,01	18,13	1,13

Izvor: <http://www.fadn.hr/>

Voćarstvo i maslinarstvo proizvodnje su u kojima ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 49,11%. Tip 6. koji podrazumjeva govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo ima udio potpora u ukupnom prihodu 32,31 %. Slijedi Tip 5, odnosno mliječno govedarstvo čiji ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 20,41 %. Sve prikazane proizvodnje obilježava koeficijent ekonomičnosti veći od jedan što upućuje na ekonomičnu proizvodnju.

Tablica 6. Udio potpora u ukupnome prihodu i ekonomičnost proizvodnje gledano po tipu proizvodnje za 2018. godinu

<i>Tip gospodarstva</i>	<i>Ukupni prihod</i>	<i>Ukupne potpore, bez invest.</i>	<i>Ukupnio potpora u Ukupnom prihodu %</i>	<i>Ekonomičnost</i>
<i>Tip 1. Ratarstvo</i>	247.960,89	50.337,14	20,3	1,16
<i>Tip 2. Povrčarstvo i cvjećarstvo</i>	289.630,88	9.673,15	3,34	1,21
<i>Tip 3. Vinogradarstvo i vinarstvo</i>	249.829,05	10.208,25	4,08	1,99
<i>Tip 4. Voćarstvo i maslinarstvo</i>	109.571,73	23.392,09	21,35	1,04
<i>Tip 5. Mliječno govedarstvo</i>	430.116,18	97.135,29	22,56	1,19
<i>Tip 6. Govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo</i>	196.341,72	57.900,83	29,49	1,17
<i>Tip 7. Svinjogojstvo i peradarstvo</i>	306.963,57	16.616,85	5,41	1,19
<i>Tip 8. Mješovito</i>	175.031,69	30.876,14	17,64	1,20

Izvor: <http://www.fadn.hr/>

Kod govedarstva, ovčarstva i kozarstva ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 29,49 % . Mliječno govedarstvo na drugom je mjestu promatrajući potpore u ukupnom prihodu sa 22,56%, zatim slijedi voćarstvo i maslinarstvo čiji ukupan udio potpora u ukupnom prihodu iznosi 21,35 % . Kako je i prethodnih godina navedeno, Tip 2 koji podrazumjeva povrčarstvo i cvjećarstvo ima najmanji udio potpora u ukupnome prihodu. Koeficijent ekonomičnosti upućuje na ekonomičnu proizvodnju svih analiziranih proizvodnji.

3.7. Ekonomska veličina poljoprivrednih gospodarstava

Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva važan je kriterij za dodjelu bespovratnih sredstava iz mjera iz Programa ruralnog razvoja. Propisana ekonomska veličina jedan je od osnovnih uvjeta za prihvatljivost korisnika na EU natječajima za poljoprivrednike, a često i

Tablica 7. Udio potpora u ukupnome prihodu i ekonomičnost proizvodnje gledano po ekonomskoj veličini od 2014. do 2018. godine

Tip gospodarstva	Ukupni prihod	Ukupne potpore, bez invest	%	Ekonomičnost
2014. godina				
Tip 1. 4.000-8.000 €	66.754,02	12.783,01	19,15	1,10
Tip 2. 8.000-25.000 €	202.295,65	32.372,68	16,00	1,14
Tip 3. 25.000-50.000 €	277.612,64	86.526,41	31,17	1,09
Tip 4. 50.000-100.000 €	473.949,16	151.467,25	31,96	1,09
Tip 5. 100.000-500.000 €	1.123.349,43	335.561,43	29,87	1,04
Tip 6. >= 500.000 €	11.173.341,82	619.796,68	5,55	2,01
2015. godina				
Tip 1. 4.000-8.000 €	82.920,82	6.208,57	7,49	1,17
Tip 2. 8.000-25.000 €	198.106,06	16.936,20	8,55	1,30
Tip 3. 25.000-50.000 €	308.120,16	38.990,06	12,65	1,15
Tip 4. 50.000-100.000 €	505.671,42	66.521,49	13,16	1,09
Tip 5. 100.000-500.000 €	1.144.207,36	124.728,78	10,90	1,11
Tip 6. >= 500.000 €	11.519.491,90	296.835,44	2,58	1,43
2016. godina				
Tip 1. 4.000-8.000 €	92.127,20	7.525,30	8,17	1,19
Tip 2. 8.000-25.000 €	191.209,84	19.933,91	10,43	1,23
Tip 3. 25.000-50.000 €	292.430,40	33.833,56	11,57	1,17
Tip 4. 50.000-100.000 €	486.572,11	58.236,82	11,97	1,09
Tip 5. 100.000-500.000 €	1.223.885,21	142.421,56	11,64	1,13
Tip 6. >= 500.000 €	30.146.372,27	2.243.047,70	7,44	1,39
2017. godina				
Tip 1. 4.000-8.000 €	77.089,55	12.385,86	16,07	1,21
Tip 2. 8.000-25.000 €	191.147,85	48.168,94	25,20	1,23
Tip 3. 25.000-50.000 €	308.240,92	60.610,89	19,66	1,22
Tip 4. 50.000-100.000 €	480.457,97	114.692,37	23,87	1,13
Tip 5. 100.000-500.000 €	1.248.694,57	240.377,84	19,25	1,17
Tip 6. >= 500.000 €	12.551.601,42	2.522.230,69	20,09	0,91
2018. godina				
Tip 1. 4.000-8.000 €	71.831,88	12.285,23	17,10	1,23
Tip 2. 8.000-25.000 €	174.844,06	30.168,04	17,25	1,24
Tip 3. 25.000-50.000 €	307.387,25	60.356,33	19,64	1,23
Tip 4. 50.000-100.000 €	507.864,94	115.568,27	22,76	1,14
Tip 5. 100.000-500.000 €	1.335.127,41	250.336,68	18,75	1,20
Tip 6. >= 500.000 €	12.127.835,02	1.694.944,37	13,98	1,14

Izvor: <http://www.fadn.hr/>

Ukupni prihodi gospodarstva su proporcionalni njihovoj ekonomskoj veličini. Tip 6. čija je vrijednost proizvodnje ≥ 500.000 u 2014. ,2015. i 2016. godini ima najveći koeficijent ekonomičnosti koja u 2017. i 2018. godini se smanjuje. Tako u navedenim godinama Tip 2 čija je ekonomska veličina od 8.000 do 25.000 € ima koeficijent ekonomičnosti najveći među promatranima.

3.8. Dob nositelja poljoprivrednih gospodarstava

Sljedeća tablica prikazuje odnos ukupnih prihoda i potpora obzirom na dob nositelja poljoprivrednog gospodarstva.

Tablica 8. Udio potpora u ukupnome prihodu i ekonomičnost proizvodnje dobi nositelja poljoprivrednih gospodarstava za razdoblje od 2014. do 2018. godine

Dob nositelja gospodarstva	Ukupni prihod	Ukupne potpore, bez invest.	%	Ekonomičnost
2014. godina				
< 41 godina	306.212,03	63.370,38	20,69	0,00
41-65 godina	208.495,66	53.586,97	25,70	0,00
≥ 65 godina	100.068,88	23.223,59	23,21	1,11
2015. godina				
< 41 godina	287.875,35	28.146,72	9,78	0,00
41-65 godina	211.025,91	24.298,36	11,51	0,00
≥ 65 godina	112.846,31	11.896,61	10,54	1,19
2016. godina				
< 41 godina	294.029,83	33.023,09	11,23	0,00
41-65 godina	221.208,35	24.701,04	11,17	0,00
≥ 65 godina	112.052,11	13.523,12	12,07	1,17
2017. godina				
< 41 godina	306.978,34	77.304,28	25,18	0,00
41-65 godina	213.748,13	45.873,98	21,46	0,00
≥ 65 godina	110.146,43	18.888,50	17,15	1,19
2018. godina				
< 41 godina	277.897,01	51.189,70	18,42	0,00
41-65 godina	216.904,62	44.277,65	20,41	0,00
≥ 65 godina	130.981,66	21.181,64	16,17	1,20

Izvor: <http://www.fadn.hr/>

Prema podacima iz Tablice 9. može se zaključiti kako u razdoblju od 2014. do 2018. godine bilježi se konstantni pad ostvarenog prihoda za svaku godinu. Poljoprivredna gospodarstva čiji su nositelji u dobi 65 godina i stariji ostvaruju gotovo 50% manje prihode u odnosu na nositelja u starosnoj dobi oko 40 godina. Udio potpora u ukupnome prihodu ne ovisi o starosti nositelja gospodarstva, iako u apsolutnim iznosima gospodarstva s mlađim nositeljima imaju više iznose potpora.

Tablica 9. Udio potpora u ukupnome prihodu i ekonomičnost proizvodnje po statističkoj regiji poljoprivrednih gospodarstava za razdoblje 2014.-2018. godine

Regija	Ukupni prihod	Ukupne potpore, bez invest	%	Ekonomičnost
2014. godina				
Kontinentalna Hrvatska	218.920,64	55.267,64	25,25	1,10
Jadranska Hrvatska	178.052,14	32.118,40	18,04	1,13
2015. godina				
Kontinentalna Hrvatska	216.017,57	21.537,38	9,97	1,19
Jadranska Hrvatska	184.372,05	29.186,06	15,83	1,15
2016. godina				
Kontinentalna Hrvatska	230.114,52	24.293,88	10,56	1,15
Jadranska Hrvatska	171.780,48	26.640,71	15,51	1,28
2017. godina				
Kontinentalna Hrvatska	224.916,69	50.803,84	22,59	1,17
Jadranska Hrvatska	186.968,95	36.800,23	19,68	1,28
2018. godina				
Kontinentalna Hrvatska	220.476,26	43.336,11	19,66	1,18
Jadranska Hrvatska	197.165,35	36.354,43	18,44	1,37

Izvor: <http://www.fadn.hr/>

Prema podacima navedenim u Tablici 9. može se zaključiti kako gospodarstva koja se nalaze u Kontinentalnoj Hrvatskoj ostvaruju veći prihod u odnosu na prosjek u Republici Hrvatskoj za čak 5%. Poljoprivredna gospodarstva koja se nalaze u Jadranskoj Hrvatskoj imaju veći koeficijent ekonomičnosti što može biti posljedica nižih ukupnih troškova. Gospodarstva Jadranske Hrvatske promatrajući po ekonomskoj veličini manja su od gospodarstava Kontinentalne Hrvatske i u promatranome razdoblju bilježe smanjenje ekonomske veličine.

4. ZAKLJUČAK

FADN Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka temelji se na godišnjem prikupljanju financijskih, ekonomskih i proizvodnih podataka s poljoprivrednih gospodarstava i koji su klasificirane u skupine prema ekonomskoj veličini, tipu proizvodnje i regionalnoj pripadnosti. Kroz provedenu analizu za razdoblje od 2014.-2018. godine može se zaključiti kako je ovisnost o potporama najveća u govedarstvu, ovčarstvu, mliječno govedarstvu i kozarstvu jer oni čine trećinu ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj. Također bitno je naglasiti kako je najmanje ovisan o potporama sektor povrćarstva i cvjećarstva.

Promatrajući ekonomsku veličinu gospodarstva dolazi se do spoznaje kako najmanji udio potpora imaju najmanja gospodarstva, a najveći udio potpora u ukupnom prihodu imaju gospodarstva čija je ekonomska veličina od 50 000€ do 500 000 €. Promatrajući Kontinentalnu Hrvatsku i Jadransku Hrvatsku, udio potpora u ukupnom prihodu je gotovo isti, a neznatna razlika ide u korist Kontinentalne Hrvatske gdje su evidentirani viši iznosi prihoda i potpora u odnosu na Jadransku Hrvatsku. Udio potpora u ukupnome prihodu ne ovisi o starosti nositelja gospodarstva, iako u apsolutnim iznosima gospodarstva s mlađim nositeljima imaju više iznose potpora.

5. LITERATURA

1. Crnčan A., Ranogajec, Lj. (2013). Percepcija poljoprivrednih proizvođača o sustavu knjigovodstva. *Agronomski glasnik*, 5-6, 307-316.
2. Crnčan A, Ranogajec Lj, Kristić J, Strapač M. (2017). Pokazatelji uspješnosti odabranih poljoprivrednih subjekata. *Agroeconomia Croatica*, 7(1), 57-65.
3. Očić, V., Grgić, Z., Batelja Lodeta, K., Šakić Bobić, B. (2018). The impact of subsidies on agricultural income in The Republic of Croatia. *Poljoprivreda* 24(2), 57-62.
4. <https://www.savjetodavna.hr/vodic-za-izracun-evpg/> (pristupljeno: 2.9.2021.)
5. http://www.fadn.hr/docs/Typology_Handbook_EN.pdf (pristupljeno: 8.9.2021.)
6. <https://intermediaprojekt.hr/2016/02/16/ekonomska-velicina-poljoprivrednog-gospodarstva-izracun-i-znacenje/> (pristupljeno: 5.9.2021.)
7. <http://www.fadn.hr/> (pristupljeno 8.9.2021.)